

УДК 373.091.64:54(477)

DOI: <https://doi.org/10.64076/GQP-20.07.2026.001>

Коршевнік Т. В.

к. п. н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу біологічної,
хімічної та фізичної освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0430-5808>

КОМПЛЕКСНІ ЗАВДАННЯ У ПІДРУЧНИКАХ ХІМІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВСТВА

У закладах загальної середньої освіти навчальний процес орієнтований на формування ключових компетентностей учнівства, що відповідає сучасним міжнародним освітнім тенденціям і концепції Нової української школи (НУШ). Цей підхід базується на ідеї компетентнісної парадигми, яка передбачає не лише здобуття знань, а й їхнє застосування в різних життєвих ситуаціях, розвиток критичного мислення, становлення умінь працювати з інформацією, розв'язувати проблеми індивідуально та спільно з іншими. На рівні базової середньої освіти в предметному навчанні хімії зазначене детерміноване компетентнісним потенціалом і групами результатів навчання, що їх зазначено у Державному стандарті базової середньої освіти (ДСБСО) для природничої освітньої галузі [1].

Одним із дієвих інструментів для досягнення цілей природничої освіти є використання у підручниках комплексних завдань, що дозволяють формувати ключові компетентності й перевіряти рівень їх сформованості учнівством 7-9 класів. Такі завдання розглядаємо як засіб стимулювання активної пізнавальної діяльності, розвитку когнітивних і творчих умінь, афективної та аксіологічної сфер особистості здобувачів освіти. У дослідженні характеристиками комплексних завдань визначено інтегративність, проблемно-орієнтований характер, орієнтованість на види оцінювання. Інтегративність: охоплення міжпредметних і міжгалузевих зв'язків (хімія, біологія, фізика, географія, математика, екологія, здоров'ябереження, технології, мистецтво тощо) та поєднання кількох видів навчальної діяльності (пізнавальної, комунікативної, рефлексивної та ін). Проблемно-орієнтований характер: наявність реальної чи змодельованої ситуації/проблеми, розв'язання якої вимагає від учня застосування знань і вмінь, набутих у процесі навчання хімії. Орієнтованість на види оцінювання: наявність дескрипторів, що корелюють із групами результатів навчання ДСБСО: проведення дослідження, опрацювання інформації, оцінювання впливу

хімії на довілля, застосування хімічних знань для розв’язання практичних проблем.

В авторських підручниках хімії для 7–9 класів [2, 3, 4] дидактична функція комплексних завдань полягає в розвитку в учнівства аналітичного й синтетичного мислення, умінь конструювати, оцінювати та застосовувати знання для розв’язання практичних ситуацій, аналізу хімічних процесів і явищ, набуття досвіду відповідальної взаємодії з природою. Тобто комплексні завдання уможливають реалізацію компетентнісного потенціалу навчального предмета “Хімія”. Теоретичним підґрунтям використання таких завдань слугують системний підхід до навчання, що передбачає цілісне сприйняття природних явищ і процесів, та ідеї конструктивізму, згідно з якими знання конструюються учнем у процесі активної пізнавальної діяльності, а не передаються йому в готовому вигляді. Поєднання цих підходів дає змогу формувати в школярів цілісне розуміння природничих закономірностей і розвивати здатність застосовувати здобуті знання в нових, раніше не розглянутих ситуаціях.

Комплексні завдання, представлені в змісті авторських підручників хімії для 7–9 класів НУШ, є дієвим інструментом формування ключових компетентностей учнівства. Компетентнісний потенціал кожного завдання прямо корелює з повнотою охоплення груп результатів навчання природничої освітньої галузі: що повніше завдання поєднує дослідницьку дію, роботу з інформацією та прийняття обґрунтованого рішення, то ширший спектр компетентностей воно формує. Відповідно ефективність навчання хімії в умовах НУШ значною мірою залежить від того, наскільки комплексні завдання підручника відповідають вимогам Державного стандарту й уможливають розвиток ключових компетентностей учнівства, що потребує перманентного аналізу й удосконалення їх змісту і структури авторами підручників. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення методичних рекомендацій щодо конструювання нових комплексних завдань із цільовим охопленням конкретних компетентностей.

Список літератури

1. Державний стандарт базової середньої освіти: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF>
2. Ярошенко О. Г., Коршевнік Т. В. Хімія : підручник для 7 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ “Оріон”, 2024. 160 с.
3. Ярошенко О. Г., Коршевнік Т. В. Хімія : підручник для 8 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ “Оріон”, 2025. 224 с.
4. Ярошенко О. Г., Коршевнік Т. В. Хімія : підручник для 9 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ “Оріон”, 2026. 272 с.